

N:o 4.

Ank. till Riksd. Kansli den 13 Febr. 1885, kl. 12 midd.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.

Lag-Utskottet har från Andra Kammaren fått till sig hänvisad en af Herr *G. Jansson* i Krakerud afgifven motion, N:o 37, så lydande:

»Att folkskolesaken under de senare årtiondena gjort stora och välsignelserika framsteg inom vårt land bör tacksamt erkännas. Både stat och kommun hafva med stora uppoffringar befordrat dess utveckling. Men det är af vigt för sakens fortsatta framgång att undanrödja allt, som kan vara den till skada. Ett hinder för folkskolesakens sunda utveckling tror jag ligger i pastors sjelfskrifvenhet att vara skolrådets ordförande. Visserligen hafva presterna mångenstädes med nit och omtanke vårdat sig om folkskolesaken, men exempel af motsatt slag torde ock kunna mångenstädes uppvisas. Dessutom ligger i sjelfva sjelfskrifvenheten till en plats någonting förhatligt, som borde undanröjas. Jag är fullt öfvertygad om, att, der det finnes förståndiga och nitiska prester, komma dessa att väljas till skolrådets ordförande, men tillfälle borde beredas att kunna välja en annan dertill passande person, om skolrådets öfrige medlemmar anse, att sådant är af nöden, och det är svårt att förstå, hvarför en undantagslag för besättandet af ordförandeplassen inom skolrådet är af nöden.

»På grund af hvad jag ofvan anfört får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen för sin del ville besluta:

Bih. till Riksd. Prot. 1885. 7 Saml. 4 Häft.

att § 23 af Kongl. förordningen om kyrkoråd och skolråd måtte i så måtto ändras, att i stället för orden »Skolrådet väljer inom sig vice ordförande» insattes *Skolrådet väljer inom sig ordförande och vice ordförande*, hvarjemte orden i samma paragraf »I skolrådet skall jemväl kyrkoherden eller den hans embete förestår vara ordförande» *skola utgå.»*

Den sålunda af Herr G. Jansson väckta fråga utgjorde under första tiden af det nya representationsskicket en af dem, öfver hvilka Lag-Utskottet, med anledning af åter och åter förekommande motioner, oftast hade tillfälle att uttala sig. Frågan, som förekom redan vid 1850—1851, 1859—1860, 1862—1863 och 1865—1866 års ståndsriksdagar, var nemligen sedermera före vid riksdagarne 1867, 1868, 1869, 1871 (i motion, hvilken emellertid icke hann blifva af Lag-Utskottet behandlad), 1872, 1873, 1874, 1875 och 1876, utan att dock häraf uppstått annat resultat, än att numera, på grund af Kongl. kungörelsen den 30 Oktober 1868, skolråd eger att inom sig utse vice ordförande.

Vid dessa föregående tillfällen, då frågan utgjort föremål för Riksdagens handläggning, har erinrats derom, att folkskolan hos oss hade, likasom i allmänhet vårt undervisningsväsende, vuxit upp ur kyrklig grund och att densamma hade sin rot i religionsundervisningen, hvars målsman presten vore och måste vara. Det vore därför helt naturligt, att vården af folkskolans angelägenheter och tillsynen å dess verksamhet kommit att betraktas såsom en del af prestens embetsalligganden, och att, då han företrädesvis ansetts skyldig att fullgöra dessa uppdrag, han också fått sig i lag tillagd rättigheten dertill. Visserligen vore icke folkskolan längre en uteslutande religiös institution, utan hade tillika utvecklats till en läroanstalt, afsedd att åt de barn, hvilka icke begagnade sig af undervisningen i de allmänna läroverken, meddela de första grunderna för en allmänt medborgerlig bildning; men religionsundervisningen vore dock och borde fortfarande vara en af dess förnämsta angelägenheter. Enligt gällande folkskolestadga vore ju kyrkoherden pliktig att utöfva en sorgfällig uppsigt öfver religionsundervisningen i skolorna, och härtill komme, att presterskapet till följd af sin bildning och sin öfvervägande intellektuella verksamhet syntes vara i hög grad egnadt att fatta folkskolans stora betydelse och att inom församlingen föra dess talan. Om det ock, efter hvad erfarenheten visat, någon gång kunnat inträffa, att kyrkoherden till följd

af ålderdom, sjuklighet, bristande nit eller annan orsak icke varit lämplig till ordförande i skolrådet, så hade dock, på sätt folkskoleinspektörernas embetsberättelser gåfve vid handen, folkskolans angelägenheter i allmänhet blifvit af presterskapet omfattade med en nitälskan, som icke allestädes motsvarats af benägenhet å församlingarnes sida att underkasta sig de för skolväsendets utveckling erforderliga uppoffringar, och många församlingar saknade bland sina medlemmar andra personer, lämpliga och oförhindrade att utöfva ifrågavarande mödosamma och ansvarsfulla befattning. I fall befattningen gjordes till blott ett kommunalt uppdrag, kunde ej heller kyrkoherden gerna tillförbindas vidsträcktare skyldighet att efter val emottaga eller innehafva detta uppdrag, än som åläge en hvar af församlingens öfrige medlemmar.

I sålunda uttalade åsichter hemtar Utskottet stöd för sin uppfattning, att någon ändring uti ifrågavarande afseende nu icke bör ega rum. Presterskapets hittills varande nit och intresse för folkskolan och dess utveckling äro allmänt samt äfven af motionären erkända, och anledning synes icke förekomma, att detta nit och detta intresse skola för framtiden slappas, lika litet som den åsigt torde vara stödd på verkliga grunder, att pastors sjelfskrifvenhet skulle inom församlingen eller skolrådet i öfrigt åstadkomma likgiltighet för folkskolesaken. För folkskolan torde det, ej minst i dess nuvarande utvecklingsskede, vara af stor vikt, att i hvarje församling i spetsen för densamma står någon, som har befordrandet af dess väl till sitt embetes pligt, och staten, som i sin icke obetydliga mån bidrager till skolans underhåll, har häruti en garanti för bidragets ändamålsenliga användande, en garanti, som icke torde göras öfverflödig af den å statens vägnar anordnade folkskoleinspektionen. Och äfven ur denna inspektion eller ur rent administrativ synpunkt torde kyrkoherdens sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet vara förtjent af att bibehållas. För de redogörelser och de statistiska uppgifter, som skola från skolrådet ingå, torde ingen vara lämpligare att bära närmaste ansvaret än församlingens pastor, hvilken ock torde vara bäst skickad att i öfrigt lemna de särskilda upplysningar, som i förekommande folkskoleärenden kunna från skolrådet begäras; och vid nuvarande förhållanden med folkskoleinspektionen torde det icke vara utan sin stora betydelse, att vederbörande inspektör har inom hvarje församling någon med tjenstemannaansvar att i förekommande fall hålla sig till.

Vid sådant förhållande kan Utskottet icke tillstyrka, att ifrågavarande sjelfskrifvenhet — som ock förefinnes i Norge och i Danmark (å landet), hvarjemte äfven i det protestantiska Tyskland och i Skotland

presten i kraft af sitt embete innehar en likartad ställning --- nu skulle hos oss upphävas, utan hemställer,
att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 13 Februari 1885.

På Lag-Utskottets vägnar:

Axel Bergström.

Reservationer:

af Herr *J. Anderson i Tenhult*: »Att presterskapet inom en del församlingar med berömvärdt nit och omtanke sökt befordra folkskolans sanna bästa, under det att i en del andra församlingar ett motsatt förhållande egt rum, lär icke kunna bestridas. Så länge som kyrkoherden är sjelfskrifven ordförande i skolrådet, är ej att vänta ändrade förhållanden. Att folkskolan med värma omfattas så väl af regeringen som representationen och kommunerna finner man deraf, att betydliga penningbelopp årligen utbetalas, ändamålsenliga och storartade skolhus uppföras och barnen i de allra flesta fall regelmässigt besöka skolan. Då det icke kan ligga i folkskolans sanna intresse, att en viss samhällsklass till följd af sin tjänstemannaegenskap skall utan särskildt val, ehvad lämplighet förefinnes eller ej, vara sjelfskrifven ordförande i en institution, som nu mera är af så stor betydelse, yrkar jag, i likhet med motionären, att Riksdagen ville besluta sådan ändring i 6 mom. af 23 § i Kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862, som motionen afser, och såsom följd deraf 2 mom. i samma paragraf utgå»; samt

af Herrar *H. Andersson i Nöbbelöf* och *Lewin* mot den af Utskottet använda motivering;

Herr *Smedberg* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.
